

Svar på frågor om regleringsbrevsuppdraget till Sida kring hur svenskt utvecklingssamarbete mer effektivt kan bidra till att specifikt motverka de senaste årens krympande demokratiska utrymme genom att stärka civilsamhället

Premissen för uppdraget och utgångspunkter i analysen

"Sida ges i uppdrag att föreslå hur svenskt utvecklingssamarbete mer effektivt kan bidra till att specifikt motverka de senaste årens krympande demokratiska utrymme genom att stärka civilsamhället."

Det är positivt att regeringen pratar om "demokratiskt utrymme" så att uppdraget utgår från förståelsen att det som brukar refereras till som "shrinking space" eller "disabling environment" i grunden är en demokratifråga, och att det centrala i uppdraget är hur svenskt utvecklingssamarbete på ett effektivt och modigt sätt kan stå upp till försvar för demokrati och mänskliga rättigheter.

En viktig kommentar till själva uppdraget är att strategier för att motverka det krympande demokratiska utrymmet behöver ses på lång sikt. Att stärka det civila samhället leder inte nödvändigtvis till att det demokratiska utrymmet utökas som konsekvens, eftersom en starkare organisering kan upplevas som ett hot av regeringar eller andra aktörer som försöker inskränka organisationers roll i samhället, och därmed leda till ännu hårdare repression och ett ytterligare inskränkt utrymme på kort till medellång sikt. Det är därför viktigt att inte målen formuleras utifrån att utrymmet ska öka inom någon given tid, utan utifrån att rösterna till demokratins och rättigheternas försvar har kunnat göra sig hörda och att styrkan i människors organisering växer.

Sammantaget bör insatserna för att motverka det krympande demokratiska utrymmet ha som mål att stärka och försvara organisations- och mötesfriheten¹, och ha en bredd när det gäller typer av aktörer och arbetssätt som får stöd. Flexibiliteten i hur långsiktigt partnerskap och riktade insatser kombineras måste vara stor. Det är också viktigt att det svenska utvecklingssamarbetet samspelar nära med Sveriges politiska dialog med länder som inskränker grundläggande friheter.

1. Fråga: Hur skulle ni beskriva problemet med det krympande demokratiska utrymmet och hur det påverkar civilsamhället? Beskriv gärna era eller era samarbetspartners konkreta erfarenheter.

CONCORD Sveriges svar på denna fråga blir övergripande, eftersom våra medlemmar och deras samarbetsorganisationer är de som står för de konkreta erfarenheterna. Det här svaret bör ses som ett komplement till de enskilda svar som respektive medlemsorganisation har skickat in.

Kortfattat så är problemet stort och växer, och finns på olika nivåer i samhället: lokalt, nationellt och internationellt. Konsekvenser för människor av dessa kränkningar är allt från hot, förtal, begränsningar i att lämna och återkomma till sitt land, falska anklagelser, orättfärdiga rättsprocesser, våld och mord. Organisationer får sitt arbete försvårat av: olika typer av begränsningar i att ta emot, hantera eller redovisa finansiering; regler och registreringskrav som gör det svårare att bli en organisation eller fortsätta verka; orimliga juridiska krav samt tillämpning av lagarna som kriminaliserar engagemang och siktar in sig på organisationer som anses obekväma av regeringen; ett samhällsklimat och kampanjer från makthavare som syftar till att förtala och avlegitimera organisationer, och även fysiska attacker. Hoten mot organisations- och mötesfriheten är ofta intimt sammanlänkade även med hot mot yttrandefriheten, som utvecklingssamarbetet redan satsar en del på att motverka, och rätten att rösta och ställa upp i fria val².

Tillträdet till att delta i politiska processer är alltid mest begränsat för dem som är strukturellt diskriminerade i samhället på grund av könstillhörighet, ålder, funktionsvariation, sexuell identitet, etnicitet, etc. För dem utgör ofta civilsamhället den primära arenan för politiskt deltagande. I kontexter där det demokratiska utrymmet krymper blir möjligheterna till deltagande ännu sämre och

¹ Art. 20, Universal Declaration of Human Rights

² Art. 19 resp. 21, Universal Declaration of Human Rights

"demokratiska" dialogprocesser förytligas, polariseras och infiltreras av regeringstroga pseudo-organisationer. När det gäller repression, kriminalisering och förföljelser av organisationer så drabbas de rörelser värst som utmanar makten och status quo, exempelvis (beroende av kontext): hbtq-organisationer, förespråkare av sexuella och reproduktiva rättigheter, religiösa minoriteter, fredsaktivister, MR-försvarare, fackföreningar, miljö- och markrättsaktivister, ursprungsfolk, ungdomsorganisationer i de fall de upplevs som utmanare av makten eller potentiellt stöd till oppositionen snarare än möjliga att kontrollera och potentiella regeringsväljare. Kvinnor som organiserar sig utsätts för hot och våld på specifika genusrelaterade sätt, inklusive hot om och reell risk för sexuellt våld, ryktesspridning, smutskastning och hot mot barn och familj.

Hoten mot demokratin uttrycker sig på olika sätt i olika nationella kontexter och på olika nivåer. Effektivt arbete för att stärka civilsamhället och motverka det krympande demokratiska utrymmet kräver ingående förståelse av den politiska situationen i det specifika landet och civilsamhällets aktörer och interna dynamik där. Trots dessa avgörande skillnader mellan länder så finns det även gemensamma tendenser (och ibland rent utav direkt överföring av metoder mellan repressiva regeringar) som också är viktiga att bevaka och synliggöra.

2. Fråga: Vilka slutsatser när det gäller möjligheter att motverka det krympande utrymmet för civila samhället? Beakta både civilsamhällets eget arbete och det mer övergripande främjandet av en gynnsam miljö för civilsamhället att verka i. Ge gärna konkreta exempel på vad som har fungerat/inte fungerat.

Här nedanför följer några exempel på frågor som är viktiga att beakta och strategier som är möjliga att utveckla/ använda sig av för att motverka och hantera hoten mot civilsamhället.

Partnerskap och programutveckling:

- Möjliggöra säkra mötesplatser och erfarenhetsutbyten mellan partners och andra organisationer som arbetar i svåra kontexter
- Utforska utrymmet på andra nivåer om den nationella nivån är stängd (lokal, regional, internationell)
- Medvetenhet om maktrelationer, strukturer och konflikter inom civilsamhället
- Strategisk kombination av partners
- Stöd till dem som utmanar inskränkningar i demokrati och rättigheter

Säkerhet:

- Bli bättre på psykosocialt stöd för aktivister och ledare i partnerorganisationer
- Ge stöd till att stärka trygghets- och säkerhetssystem hos partners, inklusive med ny teknologi. Dock viktigt att inte lägga allt krut på symptomen av det åtstramade demokratiska utrymmet, utan fokusera på stöd till förändring av det underliggande problemet.

Risktagande och politiska uttalanden:

- Alla organisationer behöver fatta väl övervägda beslut om "acceptabel" risknivå utifrån egna förutsättningar, och i internationella organisationers fall även utifrån partners behov och analyser
- Stödja partner i att skapa säkra utrymmen att uttrycka sig i, och bistå med politiskt medföljandeskap utifrån deras behov
- Stödja människor i att göra sina röster hörda och inte prata i deras ställe
- Fatta väl övervägda beslut i dialog med partners om när det är lämpligt och nödvändigt att göra politiska stöduktalanden som internationell partner, eller agera "buffert"
- Ge stöd till partners påverkansarbete mot konkreta hot mot föreningsfriheten såsom dålig NGO-lagstiftning, men inte sätta allt fokus där, utan framförallt ge långsiktigt strategiskt stöd.
- Anpassa synligheten i landet till risknivån. I extrema kontexter utveckla sätt att arbeta på distans

Finansiellt stöd:

- Anpassa rapporteringskrav m.m. för att möjliggöra för partners att fokusera på rätt saker
- I riskfyllda miljöer och i högrisk-partnerstöd så måste hela kedjan av givare förhandla fram rimliga förutsättningar. Det måste finnas rutiner för delad risk mellan "back-donors" och vidareförmedlande organisationer.
- Utveckla och dokumentera sätt att hantera risker och praktiska utmaningar i repressiva länder
- Dialog internt och med partners och givare om acceptabla och säkra sätt för överföring av pengar.

- Att stärka partners på gräsrotsnivå, vilket behövs för att bygga bred demokratisk organisering i samhället som motvikt till en antidemokratisk utveckling, kräver omfattande anpassning av krav på former för redovisning och intern kontroll från givare.

Dialog:

- Viktigt att försvara civilsamhällets oberoende, och motverka försök från regeringar eller givare att reducera civilsamhället till genomförare av en officiell agenda
- Möjligheter till dialog och deltagande måste vara genuina. Utan förutsättningar att delta "på riktigt", med tillräcklig information i förväg och på ett sätt som ger tid till organisationers dialog med sina medlemmar eller intressegrupper, och utan uppföljning och respons efteråt, så kan inte det demokratiska utrymmet nyttjas.
- Sverige, EU och multilaterala organisationer kan i dialogen med länders regeringar spela en viktig roll genom att systematiskt inkludera diskussioner om restriktioner av civilsamhällets utrymme

3. Fråga: Finns det kunskapsluckor inom arbetet för att vidga det demokratiska utrymmet? Har ni förslag på områden som kräver ytterligare analys?

- Förändringarna i den internationella politiska kontexten och hur den påverkar det demokratiska utrymmet globalt och i olika länder
- Analyser och kapacitetsuppbyggnad på detaljnivå hos alla utvecklingsaktörer i frågor som rör organisations- och mötesfriheten: representation, legitimitet, roller, "best practices" för konsultationer, lagar, regler, finansiering etc.
- Fördjupning i civilsamhällets olika respons och strategier för att hantera och utvidga det demokratiska utrymmet.
- Hur tillämpningen av Agenda 2030 bör ske för att främja demokratiskt utrymme på olika nivåer (och hur Agenda 2030 inte får missbrukas av regeringar för att kontrollera civilsamhället)

4. Fråga: Vad bör Sverige och svenska aktörer fortsätta göra eller förändra/utveckla för att försvara och utvidga det demokratiska utrymmet för civilsamhället?

- Aktivt engagemang från svenska ambassader i den politiska dialogen med länders regeringar (och i EU-samordningen på landnivå), till försvar för förenings- och mötesfriheten.
- Inom EU verka för en särskild strategi för att motverka inskränkningar av det demokratiska utrymmet och hoten mot civilsamhället
- Främja starkare ställningstaganden för organisations- och mötesfriheten i internationella sammanhang där Sverige verkar: FN, EU, Europarådet, OSSE och andra organisationer.
- Verka för att de mål och resultat inom Agenda 2030 som har bäring på civilsamhällets demokratiska utrymme får hög profil och tillräckliga resurser.
- Inom FN verka aktivt för regelverk som kan tillämpas i fall där det är privata företag som är drivande bakom inskränkningar av organisations- eller mötesfriheten
- Verka för att inom utvecklingseffektivitetsagendan upprätthålla och använda bindande uppföljningsmekanismer av civilsamhällets förutsättningar
- Inom givarsamfundet verka för att alla givare bör ge utvecklingseffektivt, långsiktigt och flexibelt stöd till civilsamhället för att stärka det demokratiska utrymmet
- Uppmuntra synliga internationella initiativ till stöd för civilsamhällets rättigheter, som kan användas i lokala kontexter för påverkansarbete
- Stödja koalitionsbyggande, demokratisk förankring, och förändrings- och anpassningsstrategier hos lokala organisationer
- Inom utvecklingssamarbetet satsa på pragmatiska och flexibla lösningar för finansiering, riskdelning, trygghet/ säkerhet, etc. i svåra kontexter
- Föra en nära dialog mellan Sida/ UD och svenska organisationer och deras nätverk och partners på global, regional och landnivå för ömsesidigt lärande om den nationella kontexten och om processer som påverkar det demokratiska utrymmet.

/CONCORD Sveriges referensgrupp för civic space

Organisationer i referensgruppen inkluderar Action Aid, Diakonia, Fair Action, Forum Syd, IM, Kvinna till Kvinna, Latinamerikagrupperna, LSU, Naturskyddsföreningen, Plan Sverige, SILC, Svenska Kyrkan, RFSU, Rädda Barnen, Världsnaturfonden WWF, We Effect.